

Prostitutie is geen schone business

– door Marja de Vries (pseudoniem)

Het klonk zo mooi en geruststellend in 2000: we brengen een duidelijk onderscheid aan tussen legale en illegale prostitutie; legale bordelen krijgen een vergunning; we houden een goed zicht op (vrijwel) alle in Nederland werkende prostituees; sekswerkers worden vanaf nu gewone werknemers of zelfstandig ondernemers, ze dragen belasting af en ze zijn eindelijk bevrijd van hun stigma.

In 2008 werd Nederland echter hardhandig wakker geschud uit deze mooie droom: de Sneepzaakⁱ maakte duidelijk dat het – zelfs in een legaal, vergunning houdend en belastingafdragend bordeel mogelijk was om meer dan honderd vrouwen seksueel uit te buiten met gebruikmaking van dwang en extreem geweld. Het Korps Landelijke Politie Diensten deed landelijk onderzoekⁱⁱ. Zij kwamen naar buiten met de schatting dat 50 – 90% van de vrouwen in de Nederlandse (legale!) prostitutie dit werk onvrijwilligⁱⁱⁱ doet. In de illegale tak ligt dit percentage nog hoger.

Ook andere officiële evaluatierapporten^{iv} over de effecten van het Nederlandse legaliseringsbeleid (opheffing bordeelverbod^v) sinds 2000 laten een somber beeld zien: op vrijwel alle in 2000 geformuleerde hoofddoelstellingen lijkt het beleid te hebben gefaald. Inmiddels werkt namelijk 75% van alle Nederlandse prostituees in de illegale sector^{vi}, waar hun toch al kwetsbare positie verder is verslechterd^{vii}; mensenhandel in relatie tot de seksindustrie is toegenomen (62% van de totaal 30.000 jaarlijkse slachtoffers van mensenhandel in Nederland wordt geëxploiteerd in de seksindustrie^{viii}, waarmee Nederland een 25^e plaats inneemt op de Wereld Ranglijst van Moderne Slavernij – een twijfelachtige eer^x); het ontbreekt politie en justitie echter aan menskracht en middelen om deze vorm van mensenhandel effectief te bestrijden^x; per jaar worden er in Nederland zo'n 1300 minderjarigen^{xi} binnen de prostitutie aangetroffen; het aantal prostituees^{xii} in dienst van, en uitgebuit door, een pooier is niet afgenomen; 90% van de prostituees heeft te maken met geweld; het algeheel welbevinden van prostituees is gedaald^{xiii} en, tekenend daarvoor, is hun gebruik van kalmerende middelen gemiddeld toegenomen^{xiv}; eveneens toegenomen^{xv} is het aantal vrouwen uit arme landen in Oost-Europa dat in de Nederlandse prostitutie werkzaam is (op de Wallen zelfs 95% van alle vrouwen^{xvi}); prostituees in Nederland ervaren nog steeds een sterk stigma^{xvii}, 'ondanks' twintig jaar legalisering van de bordelen; voor vrouwen die willen stoppen met het werk is in 94% van de Nederlandse gemeenten niets geregeld^{xviii}; en tenslotte, of de doelstelling is behaald van het losweken van de prostitutie uit de greep van de zware misdaad, is nog hoogst twijfelachtig^{xix}. Alles bij elkaar voldoet Nederland niet aan de internationaal gemaakte afspraken^{xx} binnen de EU (2014) en de VN (2006) voor het terugdringen van met name onvrijwillige/gedwongen prostitutie en mensenhandel^{xxi}.

Het falen van de legalisering in Nederland is dermate ernstig dat een paar pragmatische lapmiddelen niet toereikend zijn. Er zal echt een fundamentele discussie moeten plaatsvinden

over de houdbaarheid van de visie die aan het beleid ten grondslag ligt: prostitutie is immers helemaal geen schone business – zo is wel duidelijk gebleken. Het is geen overzichtelijk probleem waar je met enkele rationele kunstgrepen zaken als vrijwillige en onvrijwillige prostitutie eenvoudig van elkaar kunt (onder-)scheiden^{xxii} en netjes kunt reguleren. Er gaat een gevaarlijke, smerige wereld schuil achter de schone schijn, een wereld die is gefundeerd op machtsongelijkheid^{xxiii}. Machtsongelijkheid tussen vrouwen en mannen, tussen mensen met en zonder wapens, tussen mensen uit arme^{xxiv} en rijke sectoren of landen. De ‘vrijwilligheid’ bij het starten^{xxv} van een loopbaan binnen de prostitutie, maar ook de ‘vrijheid’ in de keuze van werktijden, voorwaarden of weigering van onveilige of extreme seks blijkt zeer beperkt^{xxvi}. Zo’n 47% van de vrouwen startte volgens internationaal onderzoek vóór haar achttiende jaar^{xxvii} (van wie een aanzienlijk deel zelfs voor haar zestiende)– en als zij niet uit deze wereld weten te ontsnappen, zijn zij vanaf hun achttiende min of meer vogelvrij, want dan gelden ze niet meer automatisch als slachtoffers van mensenhandel. Voor minderjarigen geldt dit wel automatisch, ongeacht de mate van vrijwilligheid bij aanvang. Na hun achttiende gelden ze alleen als slachtoffers van mensenhandel wanneer aannemelijk gemaakt kan worden dat ze het werk onvrijwillig doen. Maar dat zal een gedwongen sekswerker niet snel toegeven, want de betreffende pooier of mensenhandelaar zal haar bedreigen met de dood of met ander ernstig geweld tegen haarzelf of haar familie, als zij het waagt haar mond open te doen. Jan Schoenmaker, die twintig jaar wijkagent was op een Utrechtse tippelzone, vertelt over meerdere van zulke gevallen. Zo controleert hij op een dag de papieren van Natasha, een nieuwe vrouw op de baan. Zij komt op hem over als een sterke vrouw, die zich prima kan uitdrukken en niet wordt lastig gevallen. ‘Waarom doe je dit werk, Natasha?’, vraagt hij. ‘Voor de spanning, ik vind het leuk’, antwoordt ze lachend. ‘En het geld is natuurlijk mooi meegenomen!’ Er is niets wat hem doet twifelen aan haar verhaal. Totdat er maanden later via de Criminele Inlichtingendienst een tip binnenkomt: Natasha blijkt al jarenlang op een gruwelijke manier te worden gedwongen.^{xxviii}

Als we de kwetsbaren onder de prostituees willen beschermen tegen verdere uitbuiting, zullen we als samenleving eerlijk naar dit fenomeen van machtsongelijkheid moeten kijken. En tevens de in Nederland vrij gangbare opvatting onder de loep moeten nemen dat het ‘gewoon’ en ‘onvermijdelijk’ is dat mannen (vrijwel 100% van de clientèle is man^{xxix}) toegang kunnen kopen/forceren tot een vrouw (93% van de Nederlandse prostituees is vrouw of meisje^{xxx}). En tevens of het ‘gewoon’ en ‘onvermijdelijk’ is dat deze vrouwen vrijwel allemaal zeer geregeld te maken krijgen met geweld door klanten, pooiers en bordeelhouders – een van de factoren waardoor het sterftecijfer onder prostituees 40x hoger^{xxxi} ligt dan gemiddeld. Het beroep van sekswerker blijkt zelfs nog gevaarlijker dan dat van politie-agent.

Niet alleen fysiek, maar ook psychisch is het werk zeer schadelijk en gevaarlijk: bij twee derde van de prostituees komen symptomen van PTSS (posttraumatische stress stoornis)^{xxxii} voor die qua hevigheid vergelijkbaar zijn met die van getraumatiseerde oorlogsveteranen en slachtoffers van marteling^{xxxiii}. Zeker doordat het voor prostituees gaat om een zich steeds herhalende traumatisering gedurende een langere periode^{xxxiv}.

Zeer veel vrouwen geven aan het werk alleen te kunnen doen door te dissociëren^{xxxv}. Dat wil zeggen: uit hun lichaam te treden, zodat ze als het ware 'niet zelf' de seksuele handelingen en vernederingen van telkens weer andere mannen hoeven te ondergaan. Deze dissociatie heeft grote impact op hun algehele psychische toestand: veel prostituees melden^{xxxvi} een grote innerlijke leegte en een afstomping van hun gevoel. 'Vanbinnen is er bij mij leegte', zegt een prostituee. 'Mijn lijf is koud en kil', zegt een ander, 'er stroomt weinig warmte doorheen. Het huis is leeggeroofd.' En weer een ander: 'Er is weinig dat me echt raakt. Dat vind ik wel erg. Is mijn vermogen om bewogen te raken met een ander stuk gegaan door al die leugens en onechtheid van al die voornamelijk getrouwde^{xxxvii} mannen?'

Verder vertellen Nederlandse prostituees vaak over het enorme isolement^{xxxviii} waarin ze verkeren door het stigma dat nog volop aan prostitutie verbonden is, óók na twintig jaar legalisering: sommigen kiezen ervoor hun werk in de prostitutie volledig te verzwijgen en dus een dubbelleven te leiden. Anderen kiezen voor openheid. Doorgaans heeft dit een volledige afwijzing en breuk met de familie en vrienden tot gevolg. Voor een aanzienlijk aantal prostituees is hun vriend (lees: pooier/loverboy) dan het enige sociale contact dat ze nog overhouden – naast de klanten. Als ze zwanger raken van een klant of pooier, worden ze vaak gedwongen een abortus te ondergaan^{xxxix} of, als het kind wel geboren wordt, gebeurt het nogal eens dat ze het kind moeten afstaan.

Als we kijken naar de houding en motivatie^{xl} van veel klanten, dan hoeft het ons niet te verbazen dat veel van de vrouwen door de intense vernedering en voortdurend tastbare dreiging psychisch beschadigd^{xli} raken. Enkele citaten^{xlii} van mannelijke klanten: 'Ik zeg tegen zo'n vrouw: "Ik heb hiervoor betaald. Jij hebt geen rechten."' '[Het is] duidelijk dat vrouwen minderwaardig zijn aan mannen.' 'Ze moeten doen wat jij wilt.' 'Ze zijn voor mij iets waarin ik mezelf kan legen ... een soort menselijke wc.' 'Ze zijn een gat waarin ik mijn [...] kan steken.' 'Ik gebruik ze als een gebruiksvoorwerp.' Veel mannen geven aan vooral het machts- en dominantie-aspect^{xliii} aantrekkelijk te vinden aan de prostitutie: dat de vrouw zich aan hen moet onderwerpen, alles moet doen en accepteren wat zij van haar eisen, 'net als een slaaf', zoals een van de klanten het uitdrukt. 'Een verslaafde prostituee is nu eenmaal niets waard. Daar kun je mee doen wat je maar wilt. Praten doet ze toch niet. En als ze wel praat? Ach...niemand die haar mist.'^{xliv}

De invloed die dit heeft op de samenleving als geheel wordt in Nederland sterk onderschat, maar deze invloed is er wel degelijk – en deze werkt twee kanten op: uit diverse internationale onderzoeken blijkt dat mannen die seks kopen niet zozeer qua leeftijd, opleidingsniveau of sociale klasse verschillen van andere mannen, maar vooral qua houding, opvattingen en gedrag^{xlv} ten opzichte van vrouwen en seks: ze hebben doorgaans een veel negatievere kijk op vrouwen binnen én buiten de prostitutie, zien hen vaker als minderwaardig en plegen significant vaker fysiek en seksueel geweld^{xlvi} – ook tegen vrouwen buiten de prostitutie, zoals tegen de eigen partner (en kinderen) of tegen een onbekende, bijvoorbeeld door een verkrachting op straat^{xlvii}.

In omgekeerde richting blijkt regelmatig prostitutie-bezoek en/of het bekijken van porno de opvattingen van de betreffende mannen over vrouwen negatief te beïnvloeden. Ook de relatie

met hun eigen partner verandert er vaak door: met name op seksueel vlak wordt de relatie vanuit de man harder, mechanischer en extremer. Er is minder ruimte voor liefde, tederheid en persoonlijke aandacht. Ook wordt de relatie minder gelijkwaardig^{xlviii}. De negatieve invloed van bordeelbezoek op de samenleving als geheel beperkt zich dus niet tot het overbrengen van soa's.

In sommige andere landen wordt deze negatieve impact op de samenleving als geheel, en ook de structurele machtsongelijkheid in de seksindustrie veel meer erkend. En er worden consequenties aan verbonden: in Zweden (1999), Finland (2007), Noorwegen (2009), Canada (2014), Frankrijk (2016) en nog vier andere landen is de klant – maar niet de prostituee! – voortaan strafbaar^{xlix}. En inderdaad, zeker in de genoemde Scandinavische landen waar de nieuwe wet, het zogeheten gelijkheidsmodel, al langere tijd van kracht is, is inmiddels een generatie opgegroeid voor wie het vanzelfsprekend is dat de klant van een prostituee strafbaar is: voor jongvolwassen mannen in deze landen is hoerenlopen niet zomaar normaal en acceptabel^l. De nog resterende^{li} klanten, dat betreft zo'n 13% van alle mannen daar^{lii} (tegenover zo'n 30% van alle mannen in Nederland^{liii}), zijn voornamelijk de wat oudere mannen, die er nog andere opvattingen op na houden. Ook in de Gender Gap Index 2020 met betrekking tot de gelijkwaardigheid van vrouwen en mannen is dit terug te vinden: de top vier wordt gevormd door Scandinavische landen die tevens strafbaarstelling van sekskopers hebben ingevoerd. Nederland eindigt op een miezerige 38^e plaats. Overigens eindigt Nieuw-Zeeland dan weer verrassend als zesde – maar daarover dadelijk meer.

Hoewel landen als Nederland en Nieuw-Zeeland een geheel andere weg insloegen dan bijvoorbeeld Zweden, namelijk die van legalisering respectievelijk decriminalisatie, deelden ze daarbij een aantal doelstellingen met de zojuist genoemde landen waaronder Zweden en Noorwegen: de verbetering van de positie van de sekswerker, terugdringing van vraag en aanbod^{liv} en de bestrijding van (seks-gerelateerde) mensenhandel. Wat deze landen die het Zweedse gelijkheidsmodel invoerden juist onderscheidde van een land als Nederland, was dat zij ook specifiek wilden werken aan een andere attitude^{lv} in de samenleving ten opzichte van prostitutie: het zou op termijn geen algemeen geaccepteerd, 'normaal' verschijnsel meer moeten zijn^{lvi}. En op de nog langere termijn lonkte het perspectief van een min of meer prostitutie-vrije samenleving^{lvii}. In het bereiken van de genoemde doelstelling van het bijstellen van houding en gedrag^{lviii} zijn ze opvallend succesvol geweest. Daarnaast hebben met name Zweden en Frankrijk opvallend goede resultaten geboekt in de bestrijding van de (seks-gerelateerde) mensenhandel^{lix}. In Frankrijk is die in slechts vier jaar tijd met 54% afgenomen^{lx}. Daarbij zal een rol hebben gespeeld dat in een land waar het kopen en/of faciliteren van (betaalde) seks strafbaar is, het minder complex is om gevallen van mensenhandel op te sporen en te bewijzen^{lxi}. Specifiek in Zweden is het zogeheten RIT-model^{lxii} een zeer welkome aanvulling gebleken op het gelijkheidsmodel. Dit houdt in dat er een nauwe samenwerking en afstemming plaatsvindt tussen landelijke en lokale overheden enerzijds en belangengroepen van prostituees en andere spelers in het veld anderzijds. Ook de besluitvorming vindt gezamenlijk plaats. Het Zweedse model lijkt effectief in het ontmoedigen van meisjes en vrouwen om de prostitutie in te gaan en in het bevorderen en vergemakkelijken van het stoppen met prostitutie – in ieder geval in Frankrijk. De uitbanning

van de prostitutie als geheel tenslotte is nog niet gelukt, maar het is een mooi doel om naar te streven voor de toekomst.

Overigens zijn er niet alleen maar successen te melden voor de landen die dit gelijkheidsmodel invoerden. Ook al zijn de prostituees zelf namelijk niet strafbaar, toch vinden sommigen^{lxiii} van hen dat hun werk moeilijker en gevaarlijker^{lxiv} is geworden doordat ze gewelddadige klanten, onveilige seks en/of het werken op afgelegen plekken nu vaker noodgedwongen moeten accepteren dan vóór de invoering van de wet. Ook ervaren sommigen een hogere drempel dan voorheen om naar de politie te stappen. Echter: geen van de modellen (legalisering, volledige decriminalisering of het gelijkheidsmodel) is zonder onbedoelde en ongewenste neveneffecten^{lxv}.

In tegenstelling tot Nederland heeft Nieuw-Zeeland ervoor gekozen het beroep van sekswerker niet te reguleren maar geheel vrij te geven, als een volledig normaal beroep. Dus geen sector-specifieke wetgeving via een vergunningenstelsel, zoals in Nederland. Hierdoor kunnen de politie-agenten die speciaal voor de zaken rond de seksindustrie zijn aangesteld, zich in Nieuw-Zeeland veel specifieker richten op het tegengaan van mensenhandel en prostitutie door minderjarigen^{lxvi}, in plaats van het leeuwendeel van hun tijd kwijt te zijn aan het controleren van vergunningen en van vergunde bordelen, zoals de agenten in Nederland^{lxvii}. Nu is de bestrijding van de internationale mensenhandel in Nieuw-Zeeland wel een stuk eenvoudiger dan in Nederland: Nieuw-Zeeland heeft geen landsgrenzen met andere landen, dus de douane heeft daar een veel overzichtelijker taak. Wel is er in Nieuw-Zeeland momenteel sprake van een grote binnenlandse markt (interne mensenhandel) van met name minderjarige meisjes, die gedwongen in de seksindustrie werken. En sommige factoren spelen overall, dus ook in Nieuw-Zeeland: stigmatisering van de prostituee, geweld^{lxviii}, gevaar, vernedering en problemen bij het willen verlaten van de sector.

Hoe nu verder in Nederland? Uit de opgedane ervaringen in binnen- en buitenland kunnen we het volgende meenemen als aanbevelingen: er zal veel meer geld en menskracht beschikbaar moeten komen bij politie en marechaussee voor de bestrijding van seksgerelateerde mensenhandel^{lxix}. Als belangrijk punt geldt verder dat de strafmaat voor (seksgerelateerde) mensenhandel en prostitutie met minderjarigen fors omhoog zal moeten. Zeker na hoger beroep is de huidige strafmaat sterk ontoereikend^{lxx}. Dit heeft als consequentie dat mensenhandelaren onvoldoende worden afgeschrikt en dat prostituees juist erg in angst zitten over het feit dat een mensenhandelaar tegen wie zij bijvoorbeeld getuigd hebben, al zeer snel weer op vrije voeten komt^{lxxi}. Ook de pakkans zal moeten worden vergroot.

Mocht Nederland kiezen voor het Zweedse model, dan is het niet alleen richting de mensenhandelaren, maar ook richting de klanten en pooiers van belang om serieuze straffen^{lxxii} uit te delen en strikt te handhaven: als je het doet (het Zweedse model), doe het dan goed! Klanten, pooiers en bordeelhouders geven zelf ook aan dat alleen een geldboete hen doorgaans niet weerhoudt van het plegen van een strafbaar feit gerelateerd aan de prostitutie. Volgens henzelf is een gevangenisstraf^{lxxiii} en/of het openbaar maken van hun identiteit^{lxxiv}, bijvoorbeeld in een register van plegers, veel effectiever. Sprekend over pooiers: het in Nederland nog wijd verspreide denkbeeld dat pooiers gewenst, of zelfs noodzakelijk

zijn voor de bescherming van de prostituee, is echt achterhaald: niet alleen klanten, maar bij uitstek ook de pooiers vormen een bron van groot gevaar, geweld en uitbuiting voor de prostituees^{lxxv}. In Zweden kunnen zij tot zes jaar cel krijgen en mensenhandelaren zelfs tien jaar. Verschillende onderzoekers én prostituees geven aan, dat huns inziens een educatief programma tijdens of na afloop van (niet: in plaats van) detentie van een mensenhandelaar of klant van groot belang is, om een echte omslag in het denken van de betreffende man teweeg te brengen.^{lxxvi}

Voor prostituees die willen stoppen met het werk, moet in alle Nederlandse gemeenten een uitstapprogramma komen, dat hen helpt bij het vinden van een nieuwe baan en, waar nodig, een nieuwe opleiding en woonruimte. Financiële overbrugging kan ook van groot belang zijn om de moeilijke eerste periode door te komen. Al deze zaken zijn op dit moment in verreweg de meeste Nederlandse gemeenten (94%) nog niet afdoende geregeld^{lxxvii}.

Slachtoffers van internationale seks-gerelateerde mensenhandel^{lxxviii} moeten, conform Europese richtlijn 2004/81/EG, tenminste een tijdelijke, of liever nog: een permanente^{lxxix} verblijfsvergunning krijgen en in ieder geval hun zaak in Nederland mogen afwachten^{lxxx}. Dit zou de aangifte-bereidheid^{lxxxi} van de slachtoffers en daarmee de pakkans van de vaak gewetenloze mensenhandelaren enorm vergroten. Of slachtoffers aangifte willen doen en/of willen getuigen, mag geen voorwaarde vormen voor hulp en bescherming vanuit de politie en landelijke overheid.

Een ongewenst neveneffect van de criminalisering van klanten (zoals in bijvoorbeeld Zweden), namelijk dat zij als illegale klanten vaak niet meer bereid zijn vermoedens van mensenhandel door te geven, aangifte te doen en/of te getuigen tegen mensenhandelaren uit angst om zelf aangehouden te worden^{lxxxii}, kan redelijk goed worden ondervangen^{lxxxiii} door een systeem als Meld Misdaad Anoniem.

Net als in Zweden en Noorwegen zou het goed zijn om ook in Nederland voorlichtings- en bewustmakingscampagnes^{lxxxiv} (via internet, sociale media, tv en op scholen/universiteiten) te organiseren, zowel gericht op jongens (bewustwording^{lxxxv} dat seks niet volledig buiten de context van relatie, vrijwilligheid en wederkerigheid kan worden getrokken zonder grote schade te berokkenen) als op meisjes (waar moet je op letten om niet in de val van een loverboy te trappen?).

Mocht er in Nederland (onverhoopt!) toch gekozen worden om de lijn van legalisering door te zetten, doe het dan consequent en volg het Nieuw-Zeelandse model, waar ze niet halfslachtig schipperen tussen legalisering en regulering, maar alle regulering loslaten. Hierdoor komen veel meer financiën en menskracht beschikbaar voor het bestrijden van zaken als mensenhandel en prostitutie door minderjarigen, want de politie hoeft niet meer voortdurend alle bordelen bij langs om vergunningen te controleren^{lxxxvi}. Dan komt er ook automatisch een eind aan de grote lokale verschillen in regelgeving. Los van het te kiezen landelijke model (Zweeds/Nieuw-Zeelands) zal er meer aandacht moeten komen voor preventie: het tegengaan van rekrutering van met name minderjarige meisjes door loverboys of andere mensenhandelaren.

En voorafgaand aan een keuze voor een van de modellen is het van het grootste belang een open debat te voeren over de waarden die in het geding zijn. Waaraan hechten we de grootste waarde: aan de vrijheid van de klant, aan de waardigheid van de prostituee, aan de onderlinge relaties binnen de samenleving en/of aan gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen? Sommige van deze zaken kunnen met elkaar samen gaan; andere sluiten elkaar wederzijds uit.

Eindnoten:

ⁱ En daaraan voorafgaand (in 2006) de Dürdan-zaak, Zeegers & Althoff 2015, p.366.

ⁱⁱ Rapport 'Schone schijn' (2008) van het KLPD, Korps Landelijke Politiediensten. Dit percentage van 50-90% wordt bevestigd door lokale politici in Amsterdam en Utrecht, m.b.t. raamprostitutie (Zeegers & Althoff 2015, p.367).

ⁱⁱⁱ Vrijwel alle prostituees die gedwongen werken, ontkennen de onvrijwillige situatie, in ieder geval in eerste instantie. Doorgaans doen zij dit uit (gegronde) vrees voor represailles van hun pooier/mensenhandelaar. Cf. Werson 2012, p. 53. Werkman 2016, par. 3: 'It is hard to establish coercion.' Zie ook: Schoemaker 2020 pp. 180, 182 en 201. De schatting van het KLPD schatting dat 50 - 90% van de vrouwen in de Nederlandse (legale!) prostitutie dit werk onvrijwillig doet, wordt in principe ondersteund door de uitkomsten van een grootschalig internationaal onderzoek onder 854 prostituees in negen landen, van wie 89% aangaf te willen stoppen met het sekswerk, maar dit niet te kunnen (Waltman 2012, p.2). Farley & Baral 1998 en Farley *et al.* 1998 (gecit. in Cotton *et al.* p.1795) noemen een percentage van 92% van 475 prostituees die aangeeft te willen stoppen, maar dit niet te kunnen.

^{iv} Voor een overzicht: zie Werkman 2016. Verder: Bureau Beke 2014, Projectrapport Emergo 2011, Nationaal Rapporteur Mensenhandel 2010, Overzicht CoMensha 2017, Vereniging Exploitanten Relaxbedrijven, geciteerd in Schaapman 2007, p. 13: 'Het aantal prostituees in de gelegaliseerde bedrijven is met de helft afgenomen.'

^v Plus opheffing van het pooierverbod. In plaats daarvan werd vervolgens een ieder die (zonder vergunning) financieel voordeel trekt van het werk van een prostituee aangemerkt als 'mensenhandelaar' en daarmee strafbaar (Zeegers & Althoff 2015, p.360).

^{vi} Op basis van advertenties lijkt zelfs een percentage van 83 % aannemelijk (Werkman 2016 par. 3). Het Verwey-Jonker Instituut concludeerde in 2006 in een rapport dat in ieder geval meer dan de helft van de prostitutie in Rotterdam illegaal was (geciteerd in Werkman 2016 par. 3). In 1994-95 schatte de Amsterdamse politie 'dat ca. 75% van alle prostituees op de Wallen waren buitenlands en dat 80% van alle buitenlandse prostituees illegaal in het land verbleven.' (Waltman 2011, p.150). Het AD meldt op 31/8/2019 dat ca. 20.000 prostituees in Nederland zonder vergunning actief zouden zijn, ofwel illegaal werken. Mw. Van der Graaf meldt een percentage van 75% in de illegale sector (Verslag Kamerdebat no. 97 dd. 3/9/2020 p.19). Fogteloo & Van der Linde 2015, p.3 citeren Warner ten Kate, landelijk officier van justitie en belast met mensenhandel, die schat dat ca. 70% van alle prostituees in Nederland in meerdere of mindere mate wordt gedwongen. Wagenaars *et al.* 2013, n4, geciteerd in Zeegers & Althoff 2015, p.365 (en 375-6) constateren een afname van het aantal ramen en seksclubs tussen 2000 en 2012, en tegelijk een toename van thuisprostitutie, individuele escort en massagesalons, zowel vergund als onvergund. Volgens Daalder 2014, 18 (WODC-rapport) was er tussen 2006 en 2014 sprake van een sterke afname van vergunde (legale) faciliteiten in NL. Zelfs in vergunde bordelen bleek mensenhandel voor te komen (Werkman 2016 par. 3). Vanwege de eis van een Ned. verblijfsvergunning /EU-burgerschap zijn veel bv. Russische en andere niet EU-prostituees in NL na de legalisering in 2000 'vervangen' door prostituees uit arme Oost-Europese EU (EEA)-lidstaten. Zij vormen nu de meerderheid van de in Nederland werkende prostituees (Werkman 2016 par. 3). Volgens Spotlight (no. 6 - 2012, p.10) vindt de helft van de prostitutie in NL buiten de legale sector plaats. Juist voor de illegaal werkende prostituees zijn de risico's voor wat betreft geweld toegenomen na de legalisering.

^{vii} Werkman 2016, par. 3. Zeegers & Althoff 2015, p.372 noemen een algeheel verslechterde wettelijke en sociale positie voor de Nederlandse prostituees sinds de opheffing van het bordeelverbod. Zo zijn er nu meer i.p.v. minder prostituees die in een afhankelijkheidsrelatie hun werk doen (dus niet als zelfstandig ondernemer) en heeft de legalisering juist voor de kleine bordelen ongunstig uitgepakt. Ook de beoogde fiscale positie van prostituees is niet tot stand gebracht (Zeegers & Althoff 2015, p.373): de prostituee mist zowel de vrijheid en voordelen van een zelfstandig ondernemer als ook de bescherming, afdracht van sociale premies en een werkcontract van een werknemer. Alleen de eigenaars [bordeelhouders en mensenhandelaars] hebben geprofiteerd, door het kunnen ontwijken van belasting betaling, afdracht van sociale premies en het kunnen uitoefenen van een disproportionele macht over de prostituee, die niet beschermd wordt door een geldig

werkcontract. Overigens vallen ook Zweedse prostituees tussen wal en schip, omdat ook zij noch de voordelen van een zelfstandig ondernemer, noch die van een werknemer genieten (Zeegers & Althoff 2015, p.374).

^{viii} Tegenover ca. 6.000 slachtoffers in 2009 (48 % van de totale mensenhandel in Nederland in dat jaar). Wereldwijd zou zelfs 87% van de mensenhandel gerelateerd zijn aan de seksindustrie, volgens cijfers van de UNODC (geciteerd in Zeegers & Althoff 2015, p.358). Fogteloo & Van der Linde 2015, p.3 noemen 30.000 als totaalcijfer voor de Nederlandse prostituees in 2015. En Schaapman 2007 (p.18) noemt een totaal aantal van 15.000 tot 20.000 prostituees dat in Nederland actief is, van wie de meerderheid in het illegale circuit werkt (p.20).

^{ix} Cuyvers 2020, pp. 61, 89-90 en 270.

^x Door onder andere de zeer arbeidsintensieve controles van vergunningen (van bordelen) en handhaving komt de Nederlandse politie nauwelijks meer toe aan het bestrijden van mensenhandel, terwijl vrijwel iedereen het er over eens is, dat juist dát een topprioriteit zou moeten zijn.

^{xi} Slachtoffermonitor Mensenhandel 2013-2017; CoMensha, Mensenhandel in Nederland 2018; Defence for Children 2020, p.5.

^{xii} Zeegers & Althoff 2015, pp.372, 377. Ook het *totale* aantal prostituees (met/zonder pooier) in NL is zeker niet afgenomen (Trouw, 11/10/2019: 'In twee decennia is de prostitutie sterk gegroeid (...) de misstanden en internationale mensenhandel ook'): ca. 25.000 vrouwen bij de nulmeting in 1999, dus vlak vóór de invoering van de legalisering, naar ca. 35.000 prostituees in 2012 (Werkman 2016, par. 1 en Spotlight p.12). Deze aantallen zijn bovendien vele malen hoger dan het aantal prostituees in bv. Zweden: daar waren op een bevolking van ca. 10 miljoen nog ca. 1.500 prostituees werkzaam in 2006, d.w.z. een daling van 41 % vergeleken met de situatie vóór invoering van de wet (Spotlight no. 6 - 2012, p.8). Waltman 2012, p.2 noemt zelfs een daling van het totale aantal vrouwelijke Zweedse prostituees van ca. 2.500 à 3.000 in de jaren '90 naar ca. 600 in 2008.

^{xiii} Werkman 2016, par. 3.

^{xiv} Werkman 2016, par. 3.

^{xv} Spotlight no. 6 - 2012, pp.2 en 9.

^{xvi} Aldus mw. Kuik, CDA-parlementariër, in Kamerdebat nr. 97 dd. 3/9.2020.

^{xvii} Onder andere: Zeegers & Althoff 2015, p.376. In Nederland lijken alleen de *klanten* sinds de legalisering een vermindering van hun stigma als bordeelloper te ervaren, maar de prostituees zelf niet (Daalder 2007). Dit in contrast met bv. Zweden, waar juist de stigmatisering van de *klant* is toegenomen, en daardoor ook zijn angst om nog seks te kopen (Jonsson & Jakobsson 2017, p. 59). Kotsadam & Jakobsson (2014) signaleren echter ook een mogelijk ander effect: wellicht staat de afname van de vraag naar betaalde seks inderdaad in verband met angst, maar dan niet zozeer de angst voor stigmatisering, maar de angst om opgepakt te worden.

^{xviii} Werkman 2016, par. 4 en 5.

^{xix} Daalder 2007 (WODC-rapport), p.88.

^{xx} Waltman 2011, p.157. In het geval van de EU (net Europese Parlement) ging het in 2014 overigens niet om een harde afspraak, maar om een sterke aanbeveling (Zeegers & Althoff 2015, p.352). Het VN-Verdrag tot bestrijding van mensenhandel en uitbuiting van de prostitutie van anderen uit 1949 bepaalt dat prostitutie en mensenhandel "onverenigbaar zijn met de waardigheid en de waarde van de mens." Artikel 6 CEDAW verplicht staten om 'alle passende (wetgevende) maatregelen te nemen om alle vormen van vrouwenhandel en uitbuiting van de prostitutie van vrouwen uit te bannen.' Bovendien vereist het Verdrag van de VN (2000) tegen grensoverschrijdende misdaad dat mensenhandel, m.n. van vrouwen en kinderen, wil voorkomen, onderdrukken en straffen, 'een ontmoedigende vraag.' In 2003 bepaalde de VN dat elke aankoop van seksuele handelingen wordt gedefinieerd als seksueel misbruik en als een schending van 'universeel erkende internationale wettelijke normen en beginselen.'

^{xxi} Internationaal gezien is inmiddels door de VN erkend dat prostitutie in vrijwel alle gevallen aan de criteria van mensenhandel voldoet: gedwongen arbeid en uitbuiting, na rekrutering door middel van misleiding, dreiging of dwang. Daarom heeft de VN in 2006 alle lidstaten opgeroepen klanten en pooiers strafbaar te stellen in hun nationale wetgeving. Landen als Canada, Ierland, Frankrijk en Scandinavische landen hebben hieraan inmiddels gehoor gegeven.

Volgens de huidige VN-criteria hoeft er bij mensenhandel overigens géén sprake te zijn van transport over internationale grenzen: ook gedwongen arbeid en uitbuiting binnen de landsgrenzen geldt als mensenhandel (!). (Zie bv. Zeegers & Althoff 2015, p.354, Cuyvers 2020, pp.28 en 33, Farley 2006, p.141 en <https://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/what-is-human-trafficking.html>). In zowel de definiëring van mensenhandel door de VN als door de EU (Europese Commissie) is de *instemming* van een persoon (slachtoffer) niet relevant. Dus ook iemand die zelf heeft toegestemd, maar door misleiding niet weet waarin zij heeft toegestemd, is erkend als slachtoffer van mensenhandel, indien er vervolgens uitbuiting plaatsvindt (bv.

Cuyvers 2020, p.29, Chuang 2010, p.1676 en Waltman 2011, p.134). Voor een heldere uitleg van de verschillen tussen mensensmokkel en mensenhandel: zie Cuyvers 2020, pp. 31-34.

^{xxii} Cf. Zeegers & Althoff 2015, p.366.

^{xxiii} Cf. Dworkin 1997; Monto & McRee 2005; Farley *et al.* 2011 (geciteerd in Farley *et al.* 2011, p.8); Zeegers & Althoff 2015, p.356; Chuang 2010, p.1683; Waltman 2011, p.140.

^{xxiv} Afhankelijkheid door armoede/financiële problemen als achtergrond voor de ‘keuze’ voor de prostitutie en misleiding als voornaamste tactiek van mensenhandelaars om slachtoffers te strikken, lopen als een rode draad door de verhalen van vrijwel alle slachtoffers van mensenhandel gerelateerd aan de seksindustrie, meldt Henk Werson, voormalig expert mensenhandel bij het Korps Landelijke Politiediensten (Werson 2012, p.49).

^{xxv} Wagenaar *et al.* 2013, p.35 signaleren terecht dat ‘een autonome beslissing om te starten met het sekswerk de prostituee nog geen garantie biedt dat zij niet op allerlei manieren zal worden uitgebuit.’

^{xxvi} O.a. Schaapman 2007, p.26 en 29; Wagenaar *et al.* 2013, p.88.

^{xxvii} Waltman 2011, p.139. Schaapman 2007, p.42 spreekt over tieners van tussen de 12 en 17 jaar die seks (in de meeste gevallen: met een volwassene) voor een beloning of een tegenprestatie niet als prostitutie zien en het in veel gevallen dan ook niet zo’n probleem vinden om daadwerkelijk hierin mee te gaan.

^{xxviii} Schoenmaker 2020 p. 212.

^{xxix} Schaapman 2007, p.30.

^{xxx} Werkman 2016, par. 4.

^{xxxi} Farley 2006, p 115. Een Amerikaanse bron meldt voor prostituees zelfs een 400x hogere kans om te overlijden tijdens/t.g.v. het werk dan voor een gemiddelde werker in een andere sector (zie HIPS.org: ‘International Day To End Violence Against Sex Workers’).

^{xxxii} Werson 2012, p. 192; Regioplan 2014 (geciteerd in Werkman 2016 par.4). Farley 2006, p 116 en Waltman 2011, p.141 noemen een percentage van 68% van de prostituees die aan de criteria voor PTSS voldoen.

^{xxxiii} Waltman 2011, p.141. Slachtoffers in de gedwongen prostitutie worden soms daadwerkelijk gemarteld. Werson 2012 geeft hiervan diverse gruwelijke voorbeelden op pp. 41, 69, 76-77, 177-178, 181. Eveneens Fogteloo & Van der Linde 2015, p.1 en Cotton *et al.* 2002, p.1795. Zie ook <https://prostitutionresearch.com/speaking-of-prostitution> p.17.

^{xxxiv} Människohandel – En Kränkning av Mänskliga Rättigheter. http://unwomen.se/download/pdf/handbok_-_fackforbund-mot-manniskohandel.pdf (geciteerd in ‘Speaking of Prostitution’) Daarnaast komt uit diverse internationale onderzoeken naar voren dat het merendeel van de prostituees een achtergrond heeft van seksueel misbruik in de eigen jeugd (<https://prostitutionresearch.com/speaking-of-prostitution>, p.23). Waltman 2011 (p. 138) citeert meerdere onderzoeken, waar 60%, 63%, 73%, 74%, 80%, 85% respectievelijk 94% van de ondervraagde prostituees aangaven als kind seksueel te zijn misbruikt.

^{xxxv} Werson 2012, p. 192; Farley 2006, p116.

^{xxxvi} Zie bv. Talma 2009, pp. 47, 65, 86, 87, 111, 120, 129, 149, 150.

^{xxxvii} Volgens Farley *et al.* 2011, geciteerd in News24, is 61% van de klanten getrouwd of heeft een partner. Volgens Schaapman 2007, p.30 ‘heeft de helft van de klanten van prostituees in Nederland een vaste partner.’

^{xxxviii} Werson 2012, p. 193; Talma 2009, pp. 41, 47, 142, 155, 157, 158, 161, 172.

^{xxxix} Werson 2012, pp.64-65, 177-178.

^{xl} De voornaamste motivaties voor mannen om betaalde seks te hebben zijn hun visie op seks als wegwerpartikel/gebruiksvoorwerp (*‘commodity’*) en hun overtuiging recht te hebben op seksuele toegang tot vrouwen, aldus een overzicht van diverse studies hiernaar door Monto (2004), geciteerd in Farley *et al.* 2011, p.26.

^{xli} Bovendien heeft een groot deel, of zelfs het merendeel van de vrouwen in de prostitutie een achtergrond van seksueel misbruik en/of andere vormen van geweld in haar eigen jeugd. Een pijnlijke overeenkomst is dat zowel bij incest/seksueel geweld tegen kinderen als bij prostitutie de dader er alles aan zal doen de schijn van *vrijwilligheid* en *gewilligheid* van het slachtoffer op te houden (en deze door manipulatie en leugens zelfs in de beginfase te creëren) – zozeer dat uiteindelijk niet allen zichzelf, maar ook de buitenwereld en het slachtoffer gaan geloven dat zij (of hij, in geval van een mannelijk slachtoffer) er vrijwillig voor heeft gekozen. Dit geloof in de vrijwilligheid van de prostituee is in NL momenteel wijdverbreid, en gezien door de ogen van een (voormalig) incestslachtoffer misselijk makend.

^{xlii} Afkomstig uit Farley *et al.* 2011, pp. 29, 39 en Farley 2006, pp. 130-1.

^{xliii} Farley *et al.* 2011, p. 29, 39. Cotton *et al.* 2002, (pp.1792-3) merken op dat in hun (Amerikaanse) onderzoek meer mannen dan vrouwen voorstander zijn van prostitutie, omdat meer mannen dan vrouwen geloven in de zogeheten ‘prostitutie-mythen’, zoals: ‘Mannelijke seksuele behoeften zijn een dringende noodzaak [*imperative*]’ of: ‘prostitutie moet bestaan om te voorzien in de seksuele behoeften van mannen’, of: ‘Vrouwen kiezen ervoor om in de prostitutie te gaan werken – ze vinden het leuk werk.’ Er bleek een duidelijke samenhang

te bestaan: mannen die (vaker) een prostituee bezochten, bleken meer geloof te hechten aan dergelijke ‘prostitutie-mythen’, en ook aan zogeheten ‘verkrachtings-mythen’ – bv.: ‘Hij kon er niets aan doen [dat hij haar verkrachtte]’ of: ‘Zij wilde het zelf, en vond het geweldig’, of: ‘Zij loog’, of: ‘Verkrachting is niet zo erg.’

^{xliv} Schoenmaker 2020 p. 111.

^{xliv} Uit vele onderzoeken blijkt dat de mannelijke klanten zich niet laten weerhouden van betaalde seks door overduidelijke signalen die erop wijzen dat de prostituee onvrijwillig werkt en zelfs sporen van fysiek geweld vertoont: o.a. Farley *et al* 2011, pp. 4-5 en 24; Waltman 2011, p.154.

^{xlvi} Farley *et al* 2011, p.4. Gezien dit gegeven, in combinatie met het gegeven dat mannen die met enige regelmaat gebruik maken van een prostituee na verloop van tijd negatiever, gewelddadiger en extremer t.o.v. vrouwen worden (zie ook Farley *et al* 2011, p.25) lijkt de conclusie gerechtvaardigd dat de gedachte/mythe dat regelmatig prostitutiebezoek het aantal verkrachtingen op straat zou doen afnemen, volledig ongegrond is. Dit alles wijst er juist op dat de verkrachtingen van onbekende vrouwen op straat en van gezinsleden juist in aantal zullen toenemen door geregeld prostitutiebezoek en/of het bekijken van pornografie. Ook een uitgebreid specifiek onderzoek naar dit verband door Cho (2015) en Jewkes *et al.* (2006) wijst in deze zelfde richting.

^{xlvii} <https://prostitutionresearch.com/speaking-of-prostitution> p.17.

^{xlviii} Farley 2006, p.117.

^{xlix} Waltman 2011, p.156-7 suggereert zelfs (en m.i. met goed onderbouwde argumentatie) dat een staat er op grond van het Palermo Protocol van de VN weliswaar niet toe wordt gedwongen, maar er wel voor zou kunnen kiezen om de klant niet eens zozeer ‘als klant’, maar zelfs ‘als mensenhandelaar’ strafbaar te stellen: hij is immers één van de mensen in een hele keten, die tezamen mensenhandel mogelijk maken. Sterker nog: zonder klant is er geen seksgerelateerde mensenhandel mogelijk. Volgens de internationaal overeengekomen maatstaven zijn de volgende activiteiten aangemerkt als behorend tot de mensenhandel-keten: het werven, transporteren, herbergen of ontvangen van personen, met als doel hun uitbuiting. De klant staat dan aan het eind van deze keten en maakt zich schuldig aan het ‘ontvangen van personen, met als doel hun uitbuiting’. (Cf. Cuyvers 2020, p.29 en <https://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/what-is-human-trafficking.html>).

ⁱ Jonsson & Jakobsson 2017, p. 59. In Zweden lijkt dit effect nog wat sterker te zijn dan in Noorwegen, maar dat kan ook komen doordat de wet in Zweden al tien jaar eerder van kracht werd en het betreffende onderzoek reeds in 2010, dus slechts één jaar na de invoering van de Noorse wet, werd gedaan (Kotsadam & Jakobsson 2011, p. 105).

ⁱⁱ Fein 2019 bevestigt een ‘significante afname’ van de vraag naar prostitutie van de kant van mannen.

ⁱⁱⁱ Volgens Lewin 1998 resp. Traen *et al.* 2005, geciteerd in Farley *et al* 2011, p.8. Waltman 2011, p.148 noemt zelfs een daling van 12,7% van de Zweedse mannen die vóór 1996 seks kocht, naar nog maar 7,6% in 2008.

ⁱⁱⁱⁱ Volgens de NGO Soa Aids Nederland heeft één op de vier mannen in Nederland ooit in zijn leven betaalde seks gehad (Werkman 2016, par. 5 en Schaapman 2007, p.30). Volgens Jan Schoenmaker (Schoenmaker 2020 p.), die twintig jaar als wijkagent op de tippelzone in Utrecht werkte, ligt dit percentage eerder rond de 30 à 35 %. Dahl 1999 (geciteerd in Farley *et al* 2011, p.8) heeft het zelfs over 60 % van alle Nederlandse mannen.

^{lv} Zeegers & Althoff 2015, p.364 noemen een halvering van het aantal Zweedse straatprostituees sinds de invoering van de wet in 1999. En Farley 2006, p.139 noemt eveneens een afname van 50% in het aantal vrouwelijke prostituees in de eerste twee jaren na de invoering van de wet, alsmede een afname van 75% van het aantal mannelijke klanten.

^{lv} Kotsadam & Jakobsson 2011, p. 110; Spotlight no. 6 - 2012, p.2.

^{lvi} Cf. <https://prostitutionresearch.com/speaking-of-prostitution>, pp. 38/9. Cf. de erkenning van enkele Franse parlementariërs van het ‘inherent geweld’ van prostitutie: het leidt niet alleen tót geweld, nee, het is zelf ook gewelddadig (Benítez 2019). Cf. Farley 2006, p.132.

^{lvii} Spotlight no. 6 - 2012, p.2; Zeegers & Althoff 2015, p.358.

^{lviii} Erikson & Larsson 2019, p. 12; Waltman 2011, p.148.

^{lix} Zozeer zelfs dat de Zweedse politie in telefoontaps internationale mensenhandelaren en pooiers zich hoorde beklagen over de gewijzigde prostitutie markt in Zweden (Waltman 2011, p.147). Spotlight no. 6 - 2012, p.12: in 2011 schatte de Zweedse politie het aantal slachtoffers van mensenhandel, met name – maar niet uitsluitend - voor de seksindustrie op 400 tot 600. (Nederland: 1.222 geregistreerde gevallen, met een werkelijk aantal naar schatting hoger en in 2020 zelfs 30.000, w.v. 62 % voor de seksindustrie, aldus Cuyvers 2020, p.20). Over de effecten van een met Zweden vergelijkbare wet in Ierland had ik slechts drie artikelen tot mijn beschikking: te weinig om er veel over te kunnen zeggen. De tendens lijkt evenwel in de richting van een negatieve evaluatie te gaan, maar wellicht maakt de korte tijd die is verstreken sinds invoering van de wet (2017) het nog niet goed mogelijk om nu al een zinvolle evaluatie op te zetten.

^{lx} Daar steekt de veroordeling van slechts 2% van de mensenhandelaren in Nederland (aldus dhr. Markuszower in Verslag Kamerdebat no. 97 dd. 3/9/2020 p.33) wel heel pover bij af. Verslag Kamerdebat no. 97 dd. 3/9/2020 p.12, interventie van dhr. Bouali: zijn bewering dat het aantal HiV-infecties in Frankrijk sinds de invoering van de prostitutiewet in 2016 schrikbarend is gestegen, is onjuist: sinds ca. 2005 neemt het aantal nieuwe infecties

geleidelijk af, evenals het aantal doden t.g.v. Aids (<https://aidsinfo/un aids.org>). Verder is het van de door hem in dezelfde interventie genoemde 'enorme geweldstoename in Ierland' onduidelijk om wat voor soort geweld het gaat, tegen wie en waar gepleegd, en om welke toename (%) het gaat.

^{lxi} Er hoeft nu namelijk niet meer onderzocht en bewezen te worden dat het slachtoffer onder dwang staat en/of misleid is: de hele kunstmatige kwestie van 'vrijwilligheid' versus 'onvrijwilligheid' is dan niet meer aan de orde. Ook kan er gemakkelijker preventief worden opgetreden, bij sterke vermoedens van (al dan niet gedwongen) prostitutie. Zie ook <https://prostitutionresearch.com/speaking-of-prostitution>, p.38 en verslag van Kamerdebat 97 dd. 3/9/2020, p.23 (interventie mw. Kuik).

^{lxii} *Regulatory Intermediaries Target Model* (Erikson & Larsson 2019). Daarnaast waren in Zweden sociale maatregelen als voorlichting, ondersteuning en preventie een belangrijke aanvulling op de wetgeving (id., p.3). Een belangrijk ander aspect van het Zweeds beleid is het toekennen van zeggenschap aan de slachtoffers, inclusief de optie om te kiezen om al dan niet samen te werken met de publieke autoriteiten. Dit is een belangrijk punt tegenover de vaak geuite kritiek op het Zweedse model, namelijk dat het de zeggenschap van de sekswerkers zou ontkennen of bemoeilijken (id., p. 13).

^{lxiii} Volgens Waltman 2012, p.1 gaven sommige geënuquëerde Zweedse prostituees juist aan dat ze zich door deze wet niet onveiliger, maar juist 'steviger' voelden staan ('empowered') in hun onderhandelingen met klanten en anderen.

^{lxiv} Overigens: dat het werk als prostituee daadwerkelijk gevaarlijker is geworden sinds de Zweedse wet van 1999 heeft volgens Fein (2019) geen enkele wetenschappelijke studie feitelijk aangetoond: het werk in de prostitutie is altijd gevaarlijk. Cf. Spotlight no. 6 - 2012, pp.2 en 9. Veel internationale wetenschappers baseren hun evaluatie van de impact van de Zweedse prostitutiewet (in Zweden zelf) op een ongepubliceerde, Engelstalige versie van een onderzoek van Östergren, waarin de resultaten van een niet-representatieve steekproef onder slechts twintig prostituees werden weergegeven. Deze twintig respondenten had de promovenda geselecteerd puur omdat zij positief tegenover prostitutie stonden, 'om ook eens een wat optimistischer geluid te laten horen.' In de officiële, Zweedstalige eindpublicatie van haar onderzoek, kwam een veel genuanceerder beeld naar voren, maar toen waren diverse wetenschappers al met haar eerdere, Engelstalige internetversie aan de haal gegaan (Waltman 2011, pp. 151-153).

^{lxv} Spotlight no. 6 - 2012, p.3.

^{lxvi} Daarnaast was de volledige decriminalisatie in Nieuw-Zeeland sinds 2003 er ook specifiek op gericht om de omvang van de prostitutie (aantallen) te doen afnemen. Deze doelstelling bleek niet te zijn gehaald, althans in 2012 (Spotlight no. 6 - 2012, p.9.)

^{lxvii} Spotlight no. 6 - 2012, p.10.

^{lxviii} In een onderzoek onder 770 Nieuw-Zeelandse prostituees bleek dat de wet weinig verschil uitmaakte in het door hen ondervonden geweld. Wel durfden ze bij geweldsincidenten nu gemakkelijker naar de politie te stappen (Spotlight no. 6 - 2012, pp.3 en 11).

^{lxix} Spotlight no. 6 - 2012, p.11.

^{lxx} Zie bv. Spotlight no. 6 - 2012, pp.3, 13 en 16 (zowel m.b.t. Zweden en Ierland enerzijds als Nederland, Nieuw-Zeeland en Duitsland anderzijds) en Werson 2012. Nu komen mensenhandelaren in NL vaak nog weg met een gevangenisstraf tussen de zes maanden en twee jaar (Werson 2012). Defence for Children (2020) noemt voor de periode 2015-2019 in Nederland opgelegde straffen van één tot twee jaar voor mensenhandel met minderjarigen, waarvan zes maanden tot één jaar daadwerkelijk werd uitgezeten. En ter vergelijking: twee jaar gevangenis voor het vervaardigen van kinderporno of voor verkrachting (met in dat laatste geval strafverzwaring bij bv. een minderjarig slachtoffer). 'Defence for Children – ECPAT heeft de indruk dat de straffen die worden opgelegd niet in verhouding staan tot de gevolgen van de uitbuiting voor het minderjarige slachtoffer.' (p.5) Volgens Fogteloo & Van der Linde 2015, p.5 zou het gaan om gevangenisstraffen van tussen de twee en vijf jaar, maar is er vaak sprake van gebrek aan bewijs en/of onvindbare daders. In Frankrijk zijn de straffen veel fors: voor klanten een boete van € 1.500 en bij recidief € 3.750 incl. strafblad. In geval van een kwetsbare en/of minderjarige prostituee kan de boete oplopen tot € 45.000 en drie jaar detentie (website cabinetaci, 2 juni 2020). Ook in Groot-Brittannië heeft men in 2006 overwogen om klanten van onvrijwillig werkende ('geïntimideerde') prostituees aan te klagen voor verkrachting, ook al hadden ze er geld voor betaald (Farley 2006, p.140).

^{lxxi} Defence for Children, 2/10/2020.

^{lxxii} Maar wel: prostituees ongemoeid laten: niet strafbaar stellen of opjagen. Dit (strafbaar stellen van de sekswerkers zelf) maakt hun leven nog zwaarder, levert nog meer stress en angst op, maakt velen van hen nog kwetsbaarder voor uitbuiting én moeilijker te bereiken voor hulpverleners uit de gezondheidszorg.

^{lxxiii} Farley *et al* 2011, p.5

^{lxxiv} Farley *et al* 2011, p.5.

^{lxxv} Zie bv. Zeegers & Althoff 2015, p.368; Waltman 2011, p.145.

---

^{lxxvi} O.a. Farley *et al* 2011, p.5.

^{lxxvii} Werkman 2016, par. 4 en 5.

^{lxxviii} Zowel in NL (sinds 2000: Art. 250a van het Wetboek van Strafrecht) als in Zweden (sinds 2004: Wet tegen Mensenhandel) geldt voortaan gedwongen prostitutie als een vorm (subcategorie) van mensenhandel (Zeegers & Althoff 2015, p.362).

^{lxxix} Cf. Chuang 2010 p.1726.

^{lxxx} Zeegers & Althoff 2015, p.370 bevelen verder aan om prostituees een duidelijke positie te geven, dus niet 'zoals in Zweden, waar zij uitsluitend als getuigen kunnen worden opgeroepen, en noch de rechten van een beklaagde, noch die van een slachtoffer genieten.' Deze uitspraak over Zweden lijkt overigens in tegenspraak met wat Erikson & Larsson 2019, p.13 melden over het Zweedse model, waarbinnen het slachtoffer expliciet de vrije keuze krijgt om al dan niet mee te werken met de autoriteiten, incl. het recht om wel of geen aangifte te doen.

^{lxxxii} Een andere factor die de aangifte-bereidheid (en tegelijkertijd ook de kansen dat de prostituee blijvend kan ontsnappen aan de wereld van de prostitutie en een ander bestaan kan opbouwen) enorm kan vergroten, is het aan haar doen betalen van een passende schadevergoeding door de mensenhandelaar (of klant), naast de gevangenisstraf (cf. Waltman 2011, p.155). M.i. zou een dergelijke schadevergoeding nog los moeten staan van het geld dat de betreffende mensenhandelaar simpelweg zal moeten *terug*betalen aan haar, omdat hij dat ten onrechte van haar had afgenomen.

^{lxxxii} Zeegers & Althoff 2015, p.370.

^{lxxxiii} Dit noem ik hier als tegenargument tegen een van de punten die in.... worden aangevoerd als reden om hier in NL het Zweedse model niet te introduceren.

^{lxxxiv} Cotton *et al.* 2002, p.1795. Zie bv. de Noorse campagne 'You Decide!'

^{lxxxv} Ook: bewustwording dat meisjes en vrouwen geen bezit of voorwerpen zijn, maar mensen die respect verdienen.

^{lxxxvi} Bureau Beke 2014, geciteerd in Werkman 2016.